

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לספרות יהודית מימי הבית השני: היבטים פרשניים - 21564

תאריך עדכון אחרון 17-09-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מקרא

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר הלל בייטנר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Hallel.baitner@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

תיאור כללי של הספרות היהודית העשירה מימי הבית השני, עם התמקדות בהיבטים הפרשניים (של המקרא) בספרות זו.

מטרות הקורס:

- (1) לתאר את החיבורים היהודים הפרשניים המרכזיים מימי הבית השני.
- (2) להגדיר את מלאכת הפרשנות ולעמוד על התפתחותה במשך הדורות.
- (3) להציג ולהדגים את שיטות פרשנות המקרא המשתקפות במסורת היהודית מן הספרים המאוחרים במקרא עד סוף ימי הבית השני.
- (4) לעמוד על מקצת הגורמים ההיסטוריים, התרבותיים וההגותיים שהשפיעו על תולדות פרשנות המקרא בישראל.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- לבחון את הטקסט של פרשנים יהודים עתיקים בהקשרם התרבותי וההיסטורי לדון ביסודיות בטקסט המקראי ובבעיות הפרשניות העולות בקריאתו לשפוט את היתרונות והחסרונות של פירושים/פרשנים ספציפיים
- לנסח את המסקנות האלה בבהירות בכתב ובע"פ

דרישות נוכחות (%) :

85

שיטת ההוראה בקורס: תרגיל - דיונים אינטראקטיביים בכיתה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא

- א. הספרות היהודית מימי הבית השני – מהי?
- ב. המקרא בתקופת הבית השני
- ג. המקורות לפרשנות המקרא העתיקה

2. סיפור יהודה ותמר בפרשנות הקדומה
מקורות:

3. פרשנות הלכתית עתיקה: שחיטת חולין

חומר חובה לקריאה:

1. מבוא

א. הספרות היהודית מימי הבית השני – מהי?

ב. המקרא בתקופת הבית השני

ג. המקורות לפרשנות המקרא העתיקה

ספרות מחקר:

א. ח' מאק, הפרשנות הקדומה למקרא, עמ' 9-16

ב. J. Kugel, *Bible the of Traditions*, pp. 35-1

2. סיפור יהודה ותמר בפרשנות הקדומה

מקורות:

1. בראשית לח

2. בר' מו 12; במ' כו 19; דה"א ב 3-4

3. רות ד 12, 18-22

4. מלאכי ב 11-12

5. יובלים מא; לד 20

6. צוואת יהודה א, ח, י-יט

7. פילון: על שהאל הוא ללא שינוי, 137

אלגוריות החוקים, ג, 69-74

על צאצאי קין, 180-181

על לימודי היסוד, 124-125

על שינוי השמות, 134

8. יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים, ספר שני, סע' 178

9. קדמוניות המקרא המיוחס לפילון ט 5

10. משנה מגילה ד, י

11. התרגומים הארמיים לבר' לח (במיוחד תרגום ניאופיטי לבר' לח 25-26)

12. בראשית רבה פה ומקבילותיו

13. פיוטי ינאי, קרובה לבר' לח, בתוך: מחזור פיוטי רבי ינאי לתורה ולמועדים, ערך צ"מ רבינוביץ, ירושלים, תשמ"ה, עמ' 223-227.

14. שבעתא ל'ירד יהודה', בתוך: שולמית אליצור, מחזורי שבעתות לסדרים ולפרשיות, ירושלים, תשנ"ג, עמ' 138-140.

15. מתי א

16. המנון של אפרם הסורי לבר' לח

ספרות מחקר:

1. י' זקוביץ-א' שנאן, מעשה יהודה ותמר: בראשית ל"ח במקרא, בתרגומים העתיקים ובספרות היהודית הקדומה לסוגיה (מפעלי המחקר של המכון למדעי היהדות של האוניברסיטה העברית בירושלים ט"ו, ירושלים, תשנ"ב).

2. Wassen, C., "The Story of Judah and Tamar in the Eyes of the Earliest Interpreters," *Literature & Theology* 8,4 (1994) 354-366.

3. Hayes, C. E., "The Midrashic Career of the Confession of Judah (Genesis XXXVIII 26)," *Vetus Testamentum* 45,1 (1995) 62-81; 45,2: 174-187.

4. E. Menn, *Judah and Tamar (Genesis 38) in Ancient Jewish Exegesis: Studies in Literary Forms and Hermeneutics* (SuppJSJ 51; Brill, 1997).

5. Wolde, E. J. van, "Texts in Dialogue with Texts: Intertextuality in the Ruth and

- Tamar Narratives," *Biblical Interpretation* 5,1 (1997) 1-28.
6. J. Kugel, *Traditions of the Bible*, 453-455, 496-499
7. Kronholm, T., "Holy Adultery: The Interpretation of the Story of Judah and Tamar (Gen 38) in the Genuine Hymns of Ephraem Syrus (ca. 306-373)," *Orientalia Suecana* 40 (1992) 149-163.
8. [Brock, S. P., "Jacob of Serugh's Verse Homily on Tamar (Gen. 38)," *Le Museon* 115,3-4 (2002) 279-315.]

3. פרשנות הלכתית עתיקה: שחיטת חולין

מקורות:

1. ויקרא יז 9-1
2. דברים יב 28-1
3. עדי הנוסח לויק' יז 3-4 (התורה השומרונית, 4QLevd, תרגום השבעים)
4. מגילת המקדש (מערה 11 בקומראן) נב 13-נג 8
5. מקצת מעשי תורה (מערה 4 בקומראן) ב 27-35
6. מדרש ויקרא רבה כב, ז

ספרות מחקר:

1. א' רופא, מבוא לספר דברים: חלק ראשון ופרקי המשך (ירושלים, תשמ"ח) 18-10
2. ב' שורץ, תורת הקדושה: עיונים בחוקה הכהנית שבתורה (ירושלים, תשנ"ט) 101-66
3. א' גייגר, המקרא ותרגומיו (מתורגם מן הגרמנית; ירושלים, תש"ט) 306
4. י' ידין (עורך), מגילת המקדש (3 כרכים; ירושלים, תשל"ז) כרך א, 244-247; כרך ב, 165-168
5. כ' ורמן, "דין כיסוי דם ואכילתו בהלכה הכהנית ובהלכת חכמים", תרביץ סג (תשנ"ד) 183-173
6. ד' הנשקה, "קדושת ירושלים: בין חז"ל להלכה הכתתית", תרביץ סז (תשנ"ח) 28-5
7. מ' קיסטר, "עיונים במגילת מקצת מעשי התורה ועולמה: הלכה, תאולוגיה, לשון ולוח", תרביץ סח (תשנ"ט) 339-335, ובמיוחד 371-313, 142-146, 156-7
8. E. Qimron and J. Strugnell (eds.), *Miqsat Ma'ase HaTorah* (DJD X; Oxford, 1994) 48-51, 142-146, 156-7
9. L.H. Schiffman, "Sacral and Non-sacral Slaughter According to the Temple Scroll," in *Time to Prepare the Way in the Wilderness* (ed. D. Dimant and L.H. Schiffman; Leiden, 1995) 69-84

חומר לקריאה נוספת:

יוסף הינמן, אגדות ותולדותיהן: עיונים בהשתלשלותן של מסורות (ירושלים, 1974).

יצחק הינמן, דרכי האגדה (ירושלים, 1954).

י"א זליגמן, "ניצני מדרש בספר דברי הימים", תרביץ מט (תש"ם), עמ' 14-32 [מודפס שנית באוסף מאמריו: י"א זליגמן, מחקרים בספרות המקרא (עורכים א' הורביץ, ע' טוב וש' יפת, ירושלים, תשנ"ב), עמ' 474-454].

י' זקוביץ, מבוא לפרשנות פנים מקראית (אבן יהודה, תשנ"ב).

-
- ע' טוב, ביקורת נוסח המקרא: פרקי מבוא (ירושלים, תש"ן).
- ח' מאק, הפרשנות הקדומה למקרא (תל-אביב, תשנ"ג).
- מ' סיגל, ספר היובלים: שכתוב המקרא, עריכה, אמונות ודעות (ירושלים, 2007).
- י' פרנקל, דרכי האגדה והמדרש (שני כרכים; גבעתיים, 1991).
- מ' קיסטר (עורך), מגילות קומראן: מבואות ומחקרים (שני כרכים; ירושלים: יד יצחק בן-צבי, תשס"ט).
- Carson, D.A. and H.G.M. Williamson (eds.), *It is Written: Scripture Citing Scripture, Essays in Honor of Barnabas Lindars, SSF* (Cambridge, 1988).
- Fishbane, M., *Biblical Interpretation in Ancient Israel* (Oxford: Clarendon, 1985).
- Ginzberg, L., *The Legends of the Jews* (Philadelphia: JPS, 1909-1938).
- Holladay, C. R. *Fragments from Hellenistic Jewish Authors* (4 vols.; Atlanta: Scholars, 1983-1995).
- Kraft, R.A. and G.W.E. Nickelsburg (eds.), *Early Judaism and its Modern Interpreters* (Atlanta, 1986).
- Kugel, J., *Traditions of the Bible* (Cambridge, Mass./London: Harvard University Press, 1998).
- Kugel, J. and R. Greer, *Early Biblical Interpretation* (Philadelphia, 1986).
- Kugel, James L., Lawrence H Schiffman, and Louis H Feldman. *Outside the Bible: Ancient Jewish Writings Related to Scripture* (3 vols.; Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2013).
- Mulder, M.J. (ed.), *Mikra: Text, Translation, Reading and Interpretation of the Bible in Ancient Judaism and Early Christianity* (Philadelphia: Fortress, 1988).
- Nickelsburg, G.W.E., *Jewish Literature Between Bible and Mishnah* (Philadelphia, 1978).
- Saebø, M. (ed.), *Hebrew Bible/Old Testament: The History of its Interpretation. I: From the Beginnings to the Middle Ages* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1996).
- Stone, M. (ed.), *Jewish Writings of the Second Temple Period* (Philadelphia: Fortress, 1984).

Vermes, G., *Scripture and Tradition in Early Judaism: Haggadic Studies* (Leiden: Brill, 1973).

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 85 %

הרצאה 0 %

השתתפות 5 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 10 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

N/A